

SÍDLIŠTĚ Z POZDNÍ DOBY HALŠTATSKÉ A ČASNÉ DOBY LATÉNSKÉ V BRANDÝSE NAD LABEM-VRÁBÍ

Veronika Mikešová

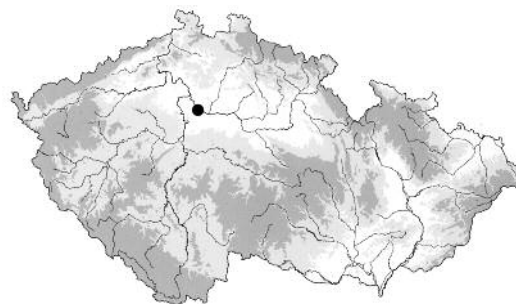
ÚVOD A LOKALIZACE

Záchranný archeologický výzkum sídliště v Brandýse n. L.-Vrábí byl proveden v období 17. 3. 2008 až 18. 4. 2008 z důvodu výstavby inženýrských sítí a komunikace pro rodinné domy. Výzkum proběhl pod vedením Jany Žegklitzové z Oddělení záchranných výzkumů Archeologického ústavu AV ČR v Praze.

Lokalita se nachází ve Středočeském kraji, okrese Praha-východ, na jihozápadním okraji katastrálního území Brandýs nad Labem, na parcelách číslo 1672/1 a 1672/50. Výzkum zachytil část rozsáhlého pravěkého areálu, rozkládajícího se 2 km od okraje levobřežní labské terasy. Během výzkumu bylo zjištěno celkem 87 objektů z eneolitu (kultura nálevkovitých pohárů), starší doby halštatské (bylanská kultura) a pozdní doby halštatské až časně laténské. Nálezy z posledně jmenovaného období se staly předmětem autorčiny bakalářské práce obhájené v Ústavu pro pravěk a ranou dobu dějinnou FF UK v Praze, z níž tento článek čerpá (Mikešová 2010).

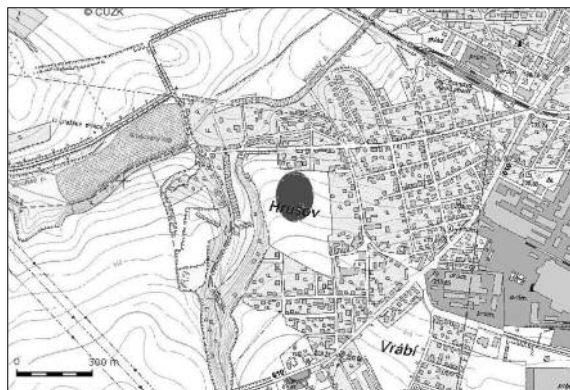
GEOMORFOLOGIE A PŮDNÍ POKRYV

Zkoumaná lokalita leží v rovinaté krajině, 2 km jihozápadním směrem od levého břehu Labe a 300 m jižně od Vinořského potoka, v nadmořské výšce přibližně 170 m (obr. 1). Je součástí erozně denudační sníženiny při středním toku Labe mezi ústím Vltavy a Lysou n. L., složené z turonských a písčitých slínců, méně cenomanských pískovců (Demek 1987, 472), s pokryvem kvartérních sedimentů, jako jsou hlíny, spraše, písky a štěrky. Lokalita se nachází v oblasti s úrodnými hnědozemními půdami (Smolíkova 1982, 165).

DĚJINY ARCHEOLOGICKÉHO VÝZKUMU

Ve Vrábí je zaznamenáno poměrně mnoho archeologických nálezů z různých období celého pravěku, které dokládají nepřetržitou kontinuitu osídlení již od neolitu. Mnoho výzkumů však bohužel nebylo komplexně publikováno a většina informací o nich je dohledatelná pouze v archivu nálezových zpráv. K většině nálezů došlo náhodně při pracích v cihelně pana Límana a cihelně v Hrušově, která se v 1. polovině 20. století nacházela nedaleko místa, kde probíhal zde popisovaný výzkum. Nejstarší zprávy o nálezích pocházejí z 20. a 30. let minulého století a byly zaznamenány Jaroslavem Böhmem a Libuší Horákovou-Jansovou. V roce 1988 pak byly při sbě-

Obr. 1. Brandýs nad Labem-Vrábí. Poloha lokality.
Podklad: www.nahlizenidokn.cuzk.cz

rech M. Kuny nalezeny zlomky halštatsko-laténské keramiky (Kuna 1998). Nálezy pocházejí přímo z míst, kde v roce 2008 probíhal zde publikovaný výzkum, který tedy potvrdil existenci halštatsko-laténského sídliště na této lokalitě.

Novější nálezy pocházejí ze záchranných výzkumů prováděných pracovníky Okresního muzea Praha-východ v souvislosti s výstavbou nové čtvrti Zahradní město a nových rodinných domů. Vzhledem k tomu, že v posledních letech se Vrábí stalo poměrně atraktivním místem pro stavbu rodinných domů, další archeologické akce se dají očekávat.

METODIKA A ROZSAH ARCHEOLOGICKÉHO VÝZKUMU

Záchranný výzkum probíhal ve dvou pásech o délce 90 m a šířce 10 m, od sebe vzdálených 100 m, jimiž měly později probíhat průkopy pro inženýrské sítě (obr. 2). Tyto pásy byly označeny jako plocha č. 1 na straně západní a plocha č. 2 na straně východní. Na obou plochách nejprve proběhla skrývka ornice do hloubky zhruba 60 cm, která zničila horní části některých objektů. Zkoumaná plocha byla poté začištěna

Obr. 2. Brandýs nad Labem-Vrábí. Rozsah výzkumu – parcely č. 1672/1 (vpravo) a 1672/50 (vlevo).

Podklad: www.nahlizenidokn.cuzk.cz

a kolíky byly označeny jednotlivé objekty, které se na žlutohnědé ploše rýsovaly jako tmavé skvrny. Objekty byly rozděleny na polovinu, větší objekty pak na jednotlivé segmenty. Nejprve byla z objektu rozebrána vždy jedna polovina a zakreslen řez. Nejvíce-li se žádné zřetelné vrstvy, byla prokopána i druhá polovina objektu a nálezy z obou polovin byly roztrženy do společných sáčků podle druhu. Z menších jam byla vybírána vždy jen jedna polovina. V případě, že se jednalo o větší objekt se zřetelnými vrstvami, byl odkrýván po těchto přirozených vrstvách po jednotlivých částech objektu a nálezy byly tříděny nejen podle druhu, ale také podle části a vrstvy, ze které pocházely. Objekty byly během odkryvu pravidelně fotograficky i kresebně dokumentovány a nálezy zaznamenávány do terénní evidence. Celková plocha i jednotlivé objekty byly odborně zaměřeny a výsledky měření zaneseny do počítačového plánu.

Během výzkumu byla prozkoumána plocha o celkové rozloze 1800 m², na níž bylo zachyceno celkem 87 objektů. 82 z nich bylo zcela nebo částečně odkryto. Movité nálezy pocházejí z 53 objektů, 34 objektů bylo zcela bez nálezů. Keramiku obsahovalo 48 objektů, z nichž však bylo možno datovat pouze 24 objektů. Na základě typické keramiky lze tedy určit sedm objektů náležejících kultuře s nálevkovitými poháry (starší eneolit), dva objekty náležející kultuře bylanské (Ha C) a 15 objektů spadajících do období Ha D-LT A. Zajímavým nálezem byly ostatky dvou jedinců, muže středního věku a dítěte ve věku okolo čtyř let (Stránská 2010), nacházející se v objektu 17 spolu s broušeným sekeromlatem a několika zlomky broušené a štípané industrie. Pravděpodobně se jedná o pohřeb kultury s nálevkovitými poháry v sídlištní jámě.

NEMOVITÉ OBJEKTY

Na základě typické keramiky bylo vyčleněno 15 objektů spadajících do období Ha D-LT A. Hloubka jam byla měřena od dochovaného povrchu ke dnu, neodpovídá tedy skutečné původní hloubce objektů. K slovnímu popisu je uveden také číselný kód, který udává základní kategorii objektů, do níž daný objekt spadá. Tuto typologii vytvořil J. Waldhauser na základě výzkumu halštatsko-laténského sídliště v Radovesicích (Waldhauser 1993, Abb. 12), stejná typologie byla využita také při popisu objektů z Jenštejna (Dreslerová 1995b, 4–5). Využití těchto kódů pro lokalitu Vrábí má význam hlavně kvůli dalšímu možnému výzkumu, kdy by mohlo usnadnit orientaci v objektech a zpracování sídliště jako celku.

Zde uvádím typy objektů podle J. Waldhausera (1993, Abb. 12), jež se vyskytují dále v popisu:

100 – polozemnice: pravidelné, obvykle obdélníkovité objekty s plochým dnem

200 – zahloubené stavby: zahloubené obdélníkovité nebo oválné nepravidelné objekty

- 300 – zásobní jámy: objekty kruhového půdorysu s plochým dnem
500 – stupňovité jámy: objekty protáhlého tvaru se stupňovitým dnem
600 – mělké jámy: objekty různého půdorysu, zde s hloubkou nepřesahující 20 cm

Objekt 1

Tvar: jáma kruhového půdorysu mísovitého tvaru s plochým dnem (*obr. 3*)

Rozměry: $\varnothing$ 138 cm, hloubka 20 cm

Výplň: středně ulehlá středně hnědošedá sprašová hlína

Podloží: středně ulehlá světle žlutohnědá spraš

Nálezy: keramika (56 ks), zvířecí kosti (5 g), kámen (58 g), mazanice (21 g)

Typ: 600

Interpretace: sídlištní jáma

Objekt 2

Tvar: jáma kruhového půdorysu vakovitého tvaru s rozšiřujícím se ústím a plochým dnem (*obr. 3*)

Rozměry: $\varnothing$ 82 (ústí)–140 (dno) cm, hloubka 50 cm

Výplň: středně ulehlá středně hnědošedá sprašová hlína

Podloží: středně ulehlá světle žlutohnědá spraš

Nálezy: keramika (111 ks), zvířecí kosti (9 g), kámen (97 g), mazanice (189 g), lastura (1 ks)

Typ: 300

Interpretace: zásobní jáma

Objekt 4

Tvar: jáma kruhového půdorysu mísovitého tvaru s plochým dnem (*obr. 3*)

Orientace: delší osa V–Z

Rozměry: 154 × 134 cm, hloubka 16 cm

Výplň: středně ulehlá středně hnědošedá sprašová hlína

Podloží: středně ulehlá světle žlutohnědá spraš

Nálezy: keramika (106 ks), mazanice (36 g), lastura (1 ks)

Typ: 600

Interpretace: sídlištní jáma

Objekt 7

Tvar: objekt podlouhle oválného půdorysu mísovitého tvaru s mírně prohloubeným kotlovitým dnem, na svém východním konci propojený s objektem 30 (*obr. 5*)

Rozměry: 160 × 40 cm, hloubka 20 cm

Výplň: středně ulehlá světle šedoohnědá sprašová hlína

Podloží: světle žlutohnědá spraš

Nálezy: keramika (3 ks), mazanice (110 g)

Typ: 600

Interpretace: žlab neznámé funkce

Objekt 10

Tvar: jáma oválného půdorysu vanovitého tvaru s plochým dnem (*obr. 3*)

Orientace: delší osa V–Z

Rozměry: 190 × 172 cm, hloubka 14 cm

Výplň: středně ulehlá tmavě hnědošedá sprašová hlína s hručkami mazanice

Podloží: středně ulehlá světle žlutohnědá spraš

Nálezy: keramika (9 ks), zvířecí kosti (36 g), mazanice (86 g), korálek s očky (1 ks)

Typ: 600

Interpretace: sídlištní jáma

Objekt 11

Tvar: objekt byl tvořen dvěma propojenými jámami oválného půdorysu vakovitého tvaru s rozevřeným ústím a plochým dnem, přičemž severní jáma byla zahloubena více než jižní (*obr. 3*)

Orientace: delší osa S–J

Rozměry: 410 × 160–280 cm, hloubka 30 cm (jižní jáma) a 70 cm (severní jáma)

Výplň: objekt byl odkrýván po přirozených vrstvách, nejprve však z východní poloviny. V severovýchodní čtvrtině (hlubší jáma) byla ve středové části odkryta vrstva o mocnosti zhruba 30 cm, tvořená středně ulehlou tmavě hnědošedou sprašovou hlínou. Pod ní se nacházela vrstva o mocnosti zhruba 20–60 cm, tvořená středně ulehlou tmavě šedoohnědou sprašovou hlínou s hručkami mazanice. U dna se nacházely tři různé vrstvy (směrem od jihu k severu): vrstva o mocnosti 5–20 cm tvořená středně ulehlou tmavě černošedou sprašovou hlínou, místy promísená se žlutohnědou sprašovou hlínou, na ní navazující vrstva o mocnosti zhruba 10 cm, tvořená středně ulehlou světle žlutohnědou sprašovou hlínou se skvrnkami šedoohnědé sprašové hlíny, a v nejsevernější části vrstva o mocnosti zhruba 10 cm, tvořená středně

ulehlou tmavě šedohnědou jílovitou hlínou. V jihovýchodní čtvrtině (mělčí jáma) byla nalezena vrstva o mocnosti zhruba 30 cm, sahající až na dno a tvořená středně ulehlou tmavě šedohnědou sprašovou hlínou s hrudkami mazanice. Tato vrstva byla uprostřed přerušena zhruba 60 cm pásem o mocnosti 30 cm, tvořeným středně ulehlou středně hnědošedou sprašovou hlínou se skvrnkami žlutohnědé sprašové hlíny. Tato vrstva také oddělovala obě čtvrtiny

Podloží: středně ulehlá světle žlutohnědá spraš

Nálezy: keramika (272 ks), zvířecí kosti (644 g), kámen (5206 g), mazanice (1044 g), lastura (1 ks), struska (3 g)

Typ: 500

Interpretace: objekt neznámé funkce

Objekt 12

Tvar: jáma pravděpodobně (byla odkryta jen jihovýchodní čtvrtina, západní polovina sahala za konec zkoumané plochy) oválného půdorysu vakovitého tvaru s nerovným dnem (*obr. 4*)

Rozměry: 420 × 240 cm (pouze odkrytá plocha, což je zhruba 50 % objektu), hloubka 20–50 cm

Orientace: delší osa V–Z

Výplň: objekt byl odkrýván po přirozených vrstvách. Vrstvy sahaly (kromě jedné) až na dno a byly členěny horizontálně. První vrstva o mocnosti 20–60 cm byla tvořena středně ulehlou středně hnědošedou sprašovou hlínou s hrudkami mazanice a uhlíků. Na ní navazovala vrstva o mocnosti 10–40 cm, tvořená středně ulehlou světle hnědošedou sprašovou hlínou promíchanou se žlutohnědou sprašovou hlínou. Pod ní se nacházela vrstva o mocnosti 5–20 cm, tvořená světle žlutohnědou sprašovou hlínou zbarvenou světle hnědou sprašovou hlínou. Po okrajích zkoumané plochy se nacházela vrstva o mocnosti zhruba 50 cm, tvořená středně ulehlou středně hnědošedou sprašovou hlínou. V severovýchodní neodkryté čtvrtině byl ještě detektorem zjištěn bronzový náramek

Podloží: světle žlutohnědá spraš

Nálezy: keramika (204 ks), zvířecí kosti (809 g), kámen (238 g), mazanice (1327 g), lastura (1 ks), hliněná kulička (1 ks), bronzový náramek (1 ks), struska a zestruskovitělá mazanice (1058 g)

Typ: 200

Interpretace: zahloubený výrobní objekt

Objekt 14

Tvar: celkový tvar objektu nelze popsat, protože odkryty byly pouze segmenty 1 (SV část), 3 (V část), 4 (Z část), 6 (S část) a 8 (Z část). Tyto segmenty tvořily jámy vakovitého tvaru s převážně nerovným, různě zahloubeným dnem. Pouze segment 3 a 4 měl rovné dno (*obr. 4*)

Orientace: delší osa V–Z

Rozměry: 100 × 160 cm, hloubka 70–90 cm (sg 1), 60–180 × 160 cm, hloubka 120 cm (sg 3), ø 130 cm, hloubka 50 cm (sg 4), 160 × 230, hloubka 40–120 cm (sg 6), 50 × 60 cm, hloubka 50–70 cm (sg 8)

Výplň: objekt byl odkrýván po jednotlivých segmentech po přirozených vrstvách. Segment 1, trojúhelného půdorysu, byl vyplněn vrstvou o mocnosti 50–65 cm, tvořenou středně ulehlou světle hnědošedou sprašovou hlínou. V obdélném segmentu 3 byla odkryta vrstva o mocnosti 35–60 cm, tvořená středně ulehlou světle šedohnědou sprašovou hlínou. Pod ní se nacházela vrstva o mocnosti 60–90 cm, tvořená středně ulehlou středně hnědošedou sprašovou hlínou, místy promíchanou se žlutohnědou sprašovou hlínou. Touto vrstvou probíhaly zhruba 10 cm nad dnem tři pásy středně ulehlé červenohnědé přepálené hlíny s hrudkami mazanice o mocnosti zhruba 5 cm. Kruhový segment 4 byl vyplněn vrstvou o mocnosti 50 cm, tvořenou středně ulehlou světle hnědošedou sprašovou hlínou s hrudkami mazanice. V obdélném segmentu 6 byla první vrstva o mocnosti 40–70 cm tvořená středně ulehlou světle hnědošedou sprašovou hlínou. Pod ní se po okrajích nacházela vrstva o mocnosti 5–20 cm, tvořená středně ulehlou světle šedohnědou sprašovou hlínou promíchanou se světle žlutohnědou sprašovou hlínou. Poslední vrstva o mocnosti zhruba 60 cm sahala až na dno a byla tvořená středně ulehlou světle hnědošedou sprašovou hlínou místy promíchanou se žlutohnědou sprašovou hlínou. Segment 8, půlkruhového půdorysu, byl vyplněn středně ulehlou světle hnědošedou sprašovou hlínou o mocnosti 40 cm. Pod ní se nacházela vrstva, sahající až na dno, o mocnosti 10–35 cm, tvořená středně ulehlou středně hnědošedou sprašovou hlínou, místy promíchanou se žlutohnědou sprašovou hlínou

Podloží: středně ulehlá světle žlutohnědá spraš

Nálezy: keramika (107 ks), zvířecí kosti (873 g), kámen (12 510 g), mazanice (7574 g), struska (34 g)

Typ: nelze

Interpretace: pravděpodobně dva objekty neznámé funkce

Objekt 30

Tvar: jáma oválného půdorysu mísovitěho tvaru s plochým dnem, na západní straně propojena s objektem 7 (*obr. 5*)

Orientace: delší osa S–J

Rozměry: 360 × 240 cm, hloubka 60 cm

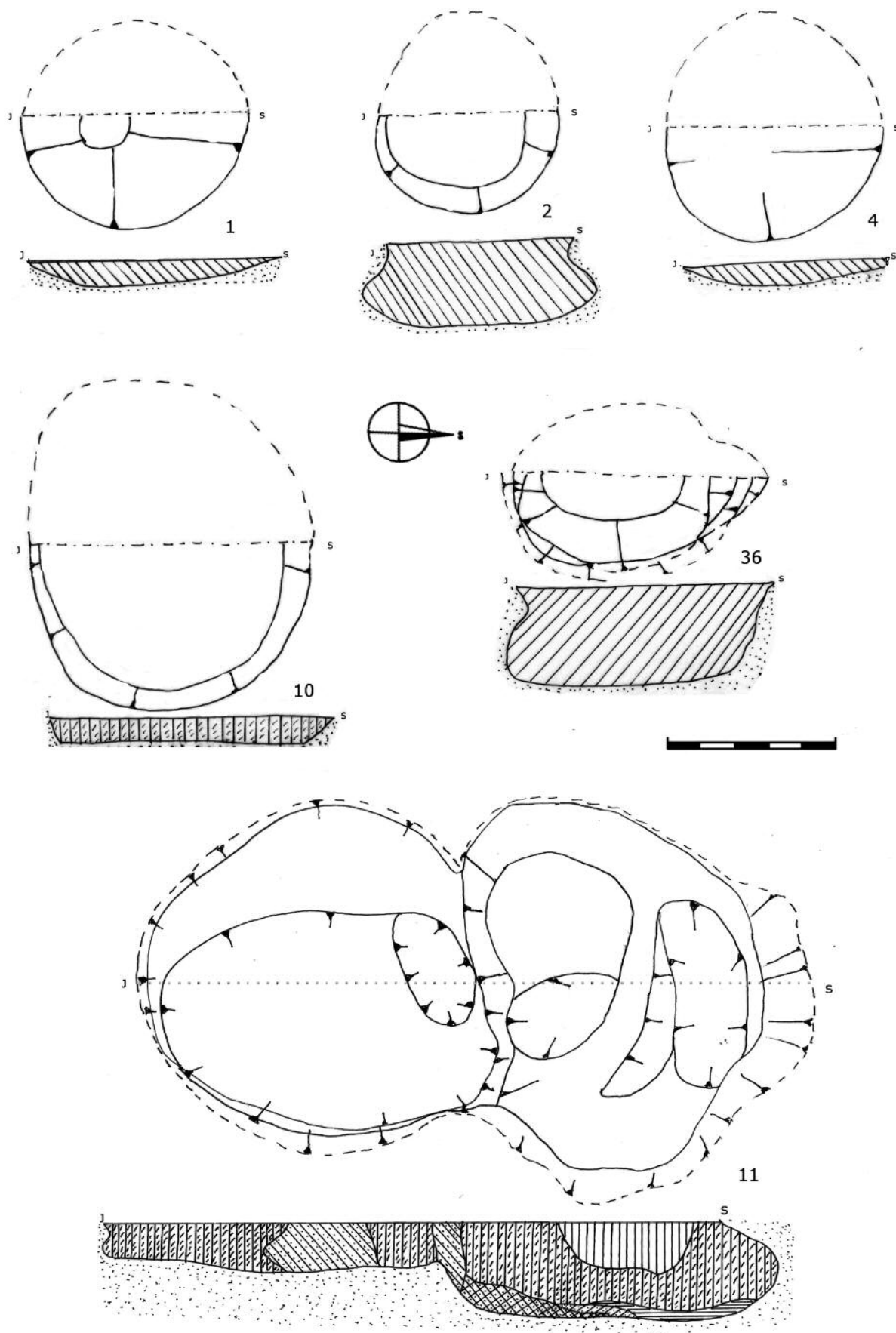
Výplň: objekt byl odkrýván po přirozených vrstvách, nejprve však ze severozápadní a jihovýchodní čtvrtiny. Ve všech čtvrtinách se nacházela pouze jedna vrstva o mocnosti zhruba 60 cm, tvořená středně ulehlou tmavě šedohnědou sprašovou hlínou s hrudkami mazanice.

Podloží: světle žlutohnědá spraš

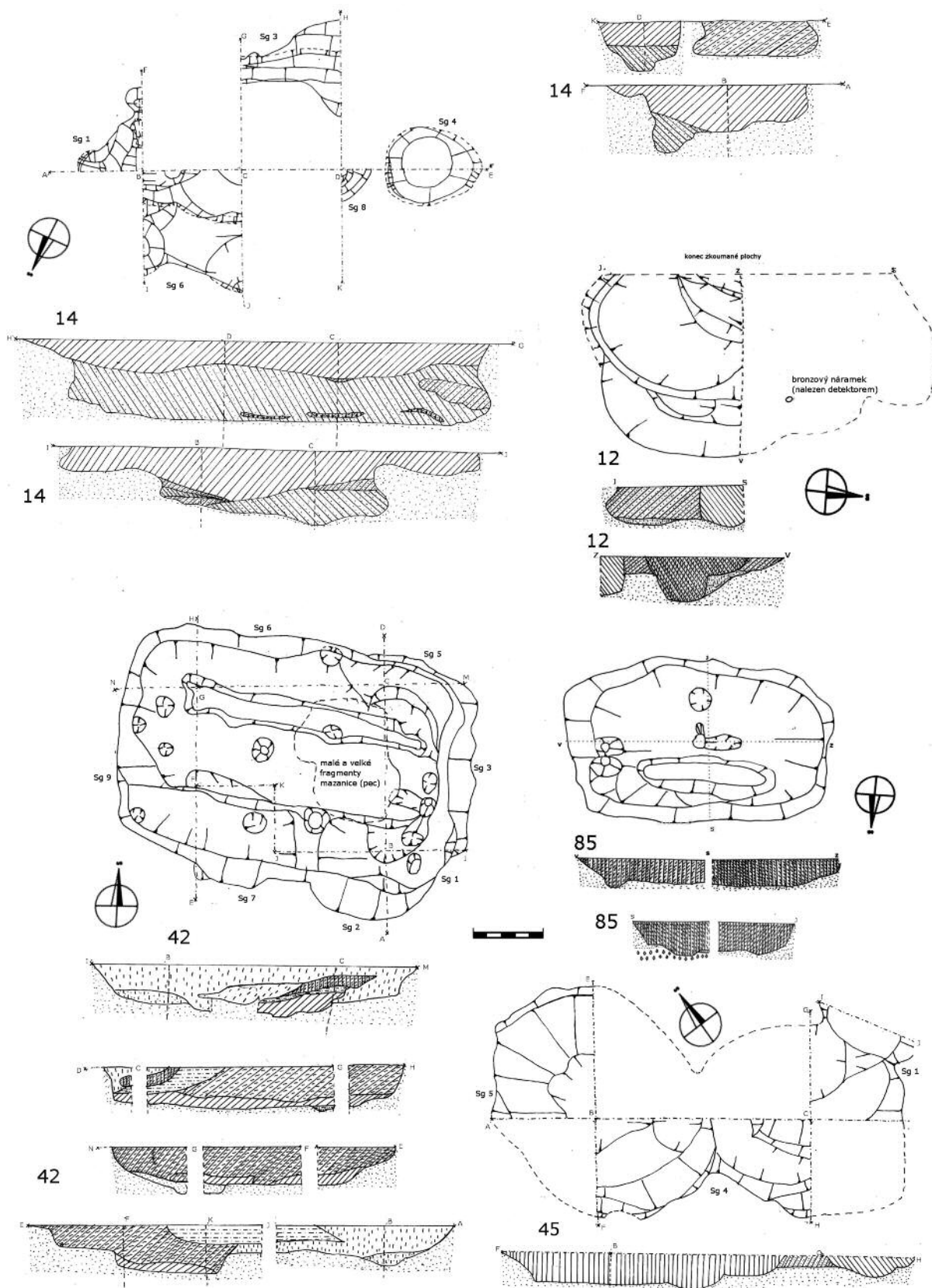
Nálezy: keramika (169 ks), zvířecí kosti (361 g), kámen (390 g), mazanice (1417 g), přeslen (2 ks), bronzová jehlice (1 ks)

Typ: 300

Interpretace: sídlištní jáma

Obr. 3. Brandýs nad Labem-Vrábí. Objekty 1, 2, 4, 10, 11, 36

Obr. 4. Brandýs nad Labem-Vrábí. Objekty 12, 14, 42, 45, 85

Objekt 36

Tvar: jáma kruhového půdorysu vakovitého tvaru s rozevřeným ústím a plochým dnem

Rozměry: $\varnothing$ 120–160 cm, hloubka 70 cm (*obr. 3*)

Výplň: středně ulehlá světle hnědošedá sprašová hlína

Podloží: středně ulehlá světle žlutohnědá spraš

Nálezy: keramika (30 ks), zvířecí kosti (78 g)

Typ: 300

Interpretace: zásobní jáma

Objekt 42

Tvar: jáma obdélného půdorysu s nerovnými okraji mísovitého tvaru s nepravidelným dnem (*obr. 4*)

Orientace: delší osa V–Z

Rozměry: 460 × 360–380 cm, hloubka 30–60 cm

Výplň: objekt byl odkrýván po jednotlivých segmentech po svých okrajích po přirozených vrstvách. Segment 1 a 2 (JV roh) byl vyplněn vrstvou světle hnědošedé sprašové hlíny s občasnými hrudkami mazanice o mocnosti 30–40 cm. Pod ní se nacházela v obou segmentech vrstva o mocnosti zhruba 15 cm, tvořená světle hnědou sprašovou hlínou s větším podílem světle žlutohnědé spraše a občasnými hrudkami mazanice. Segment 3 (V strana) byl vyplněn světle hnědošedou sprašovou hlínou s občasnými hrudkami mazanice o mocnosti 20–60 cm. Pod ní se nacházela vrstva o mocnosti zhruba 20 cm, tvořená světle hnědou sprašovou propálenou hlínou s malými až velkými fragmenty mazanice s uhlíky. Do ní šikmo zabíhaly dva pásy, každý o mocnosti zhruba 10 cm, tvořené středně ulehlou tmavě okrovou a tmavě hnědošedou sprašovou hlínou s nahodilými hrudkami mazanice a zlomky kamene. Pod nimi vrstva o mocnosti zhruba 20 cm sahala až na dno a byla tvořena středně ulehlou hnědou sprašovou hlínou s občasnými hrudkami mazanice a zlomky kamene. Segment 4 (středová část) nebyl odkryt až na dno, ale obsahoval velké množství různě velkých fragmentů mazanice, tvořících oválný soudržný útvar (*pec*). V segmentu 5 (SV roh) se nacházely stejné vrstvy jako v segmentu 3, kromě vrstvy obsahující malé až velké fragmenty mazanice. Segment 6 (S strana) byl vyplněn vrstvou o mocnosti zhruba 40 cm, tvořenou středně ulehlou hnědošedou sprašovou hlínou s občasnými hrudkami mazanice a zlomky kamene. Do ní se z východního horního rohu zahluvovala vrstva o mocnosti zhruba 10 cm, tvořená světle hnědou sprašovou hlínou s občasnými hrudkami mazanice. Pod ní byla vrstva tmavě hnědošedé sprašové hlíny s občasnými hrudkami mazanice a zlomky kamene o mocnosti zhruba 10 cm a dále vrstva středně ulehlé tmavě okrové sprašové hlíny s nahodilými hrudkami mazanice a zlomky kamene o mocnosti 10–20 cm. U dna se nacházela vrstva o mocnosti zhruba 10 cm, tvořená středně ulehlou hnědou sprašovou hlínou s malými fragmenty mazanice. V segmentu 7 a 8 (JZ roh) byla odkryta vrstva o mocnosti 20 cm, tvořená středně ulehlou tmavě okrovou sprašovou hlínou s nahodilými hrudkami mazanice a zlomky kamene. Pod ní se nacházela vrstva o mocnosti 20–50 cm, tvořená středně ulehlou hnědou sprašovou hlínou s občasnými hrudkami mazanice a zlomky kamene. Na dno sahala vrstva středně ulehlé hnědé sprašové hlíny s malými fragmenty mazanice. Segment 9 byl vyplněn vrstvou o mocnosti 30 cm, tvořenou středně ulehlou hnědou sprašovou hlínou s občasnými hrudkami mazanice a zlomky kamene.

Podloží: středně ulehlá světle žlutohnědá spraš

Nálezy: keramika (511 ks), zvířecí kosti (1366 g), kámen (5858 g), mazanice (38 390 g), štípaná industrie (1 ks), lastura (2 ks), přeslen (5 ks), bronzová jehlice (2 ks)

Typ: 100

Interpretace: polozemnice

Objekt 45

Tvar: objekt byl tvořen dvěma propojenými jámami oválného půdorysu mísovitého tvaru s mírně nepravidelným, místy zahloubeným dnem (*obr. 4*)

Rozměry: 570 × 160–380 cm, hloubka 50 cm

Výplň: objekt byl odkrýván po jednotlivých čtvrtinách. Severozápadní a západní čtvrtina byla vyplněna středně ulehlou tmavě hnědošedou sprašovou hlínou o mocnosti zhruba 50 cm. Do západní čtvrtiny zabíhala z jižní strany vrstva hnědošedé sprašové hlíny promíchaná se žlutohnědou sprašovou hlínou o mocnosti 20 cm. Jihovýchodní čtvrtina pak byla tvořena vrstvou středně ulehlé středně hnědošedé sprašové hlíny o mocnosti zhruba 30 cm. Zbytek objektu nebyl odkryt

Podloží: světle žlutohnědá spraš

Nálezy: keramika (261 ks), zvířecí kosti (1015 g), kámen (530 g), mazanice (2924 g), lastura (1 ks), přeslen (1 ks), železný háček (1 ks)

Typ: 500

Interpretace: dvě sídlištní jámy

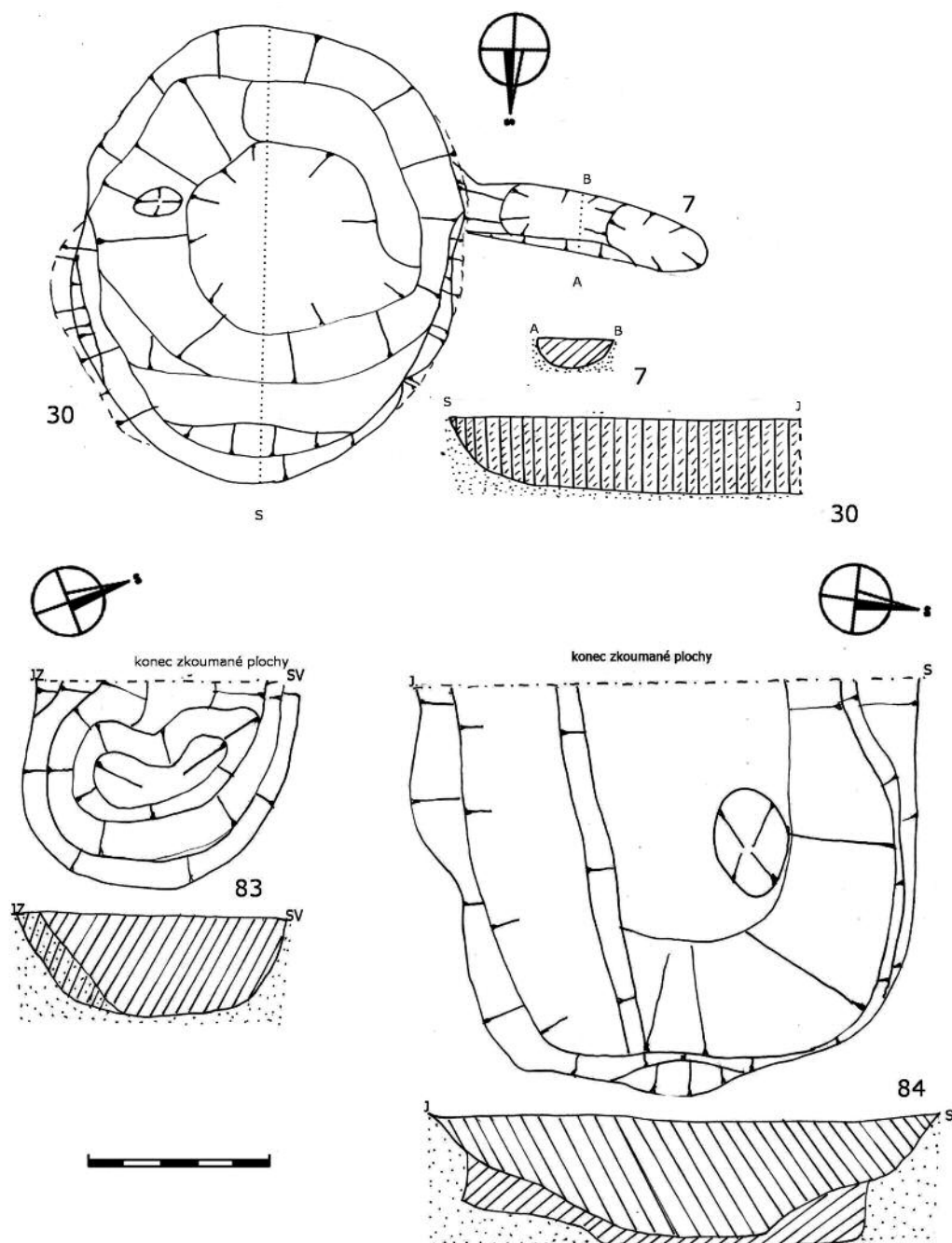
Objekt 83

Tvar: jáma pravděpodobně (byla odkryta jen západní polovina, východní už sahala za konec zkoumané plochy) oválného půdorysu mísovitého tvaru s plochým dnem (*obr. 5*)

Orientace: delší osa SZ–JV

Rozměry: 110 × 120 cm (pouze odkrytá plocha), hloubka 50 cm

Výplň: objekt byl odkrýván po přirozených vrstvách. První vrstva o mocnosti zhruba 50 cm sahala až na dno a byla tvořena středně ulehlou středně hnědošedou sprašovou hlínou. Druhá vrstva o mocnosti zhruba 50 cm se nacházela

Obr. 5. Brandýs nad Labem-Vrábít. Objekty 30, 83, 84

pouze v severní okrajové části a sahala také až na dno a byla tvořena středně ulehlou žlutohnědou sprašovou hlinou promíchanou s první vrstvou a hnědočernou propálenou hlinou

Podloží: středně ulehlá světle žlutohnědá spraš

Nálezy: keramika (40 ks), zvířecí kosti (69 g), mazanice (47 g), lastura (1 ks)

Typ: 200

Interpretace: zahloubená stavba

Objekt 84

Tvar: jáma pravděpodobně (byla odkryta jen východní polovina, západní už sahala za konec zkoumané plochy) oválného půdorysu mísovitěho tvaru s plochým dnem (obr. 5)

Orientace: delší osa V-Z

Rozměry: 220 × 270 cm (pouze odkrytá plocha), hloubka 70 cm

Výplň: středně ulehlá středně hnědošedá sprašová hlína, místy promísená se žlutohnědou sprašovou hlínou

Podloží: Objekt byl zahlouben do zhruba 60 cm silné vrstvy středně ulehlé žlutohnědé spraše. Dno tvořila ulehlá středně okrová jílovito-písčítá hlína místy promísená s sedobílou jílovito-písčítou hlínou

Nálezy: keramika (177 ks), zvířecí kosti (1575 g), mazanice (266 g), tkalcovské závaží (1 ks)

Typ: 100

Interpretace: polozemnice

Objekt 85

Tvar: jáma obdélného půdorysu mísovitého tvaru s nepravidelným místy zahloubeným dnem (obr. 4)

Orientace: delší osa V-Z

Rozměry: 370 × 270 cm, hloubka 40–50 cm

Výplň: středně ulehlá tmavě hnědošedá sprašová hlína s hrudkami mazanice

Podloží: světle žlutohnědá spraš, pouze pod severovýchodní čtvrtinou šterkové podloží

Nálezy: keramika (141 ks), zvířecí kosti (815 g), mazanice (1189 g), miniaturní nádobka (1 ks), amorfní zlomek železa (1 ks)

Typ: 100

Interpretace: polozemnice

Objekt	Interpretace	Typ (podle Waldhauser 1993)
1	sídlištní jáma	600
2	zásobní jáma	300
4	sídlištní jáma	600
7	žlab neznámé funkce	600
10	sídlištní jáma	600
11	objekt neznámé funkce	500
12	výrobní objekt?	200
14	dva objekty neznámé funkce	nelze určit
30	sídlištní jáma	300
36	zásobní jáma	300
42	polozemnice	100
45	dvě sídlištní jámy	500
83	zahloubená stavba neznámé funkce	200
84	polozemnice	100
85	polozemnice	100

Tab. 1. Brandýs nad Labem-Vrábí. Interpretace objektů na základě slovního popisu a terénní dokumentace

ARTEFAKTY A EKOFAKTY

Keramika

Pro zpracování keramického souboru z halštatsko-laténských objektů z Vrábí byl použit stejný popisný systém, který byl aplikován na halštatskou keramiku z Jenštejna. Popisuje tvar nádoby, úpravu povrchu, umístění a typ výzdoby. Systém je založen na členění nádob do skupin podle tektoniky („vertikální“ dělení) a podle výškošírkových indexů a vedlejších funkčních znaků („horizontální“ dělení). Využívá tedy znaků, které se dají rozeznat pohledem, bez speciálních měřičských pomůcek. Výzdobu tento systém rozděluje do devíti kategorií. Každá kategorie má trojmístný kód, který nechává dostatek prostoru pro zařazení dosud neobjeveného typu výzdoby. Povrch nádoby je popisován taktéž trojmístným kódem (Dreslerová 1995). Tento deskriptivní systém také umožňuje následné počítačové zpracování, tzv. seriaci, která slouží jak k chronologickému seřazení keramiky, tak k následnému porovnání s jinými celky.

Použití stejného keramického kódu je vhodné z hlediska malé vzdálenosti lokalit (5 km) a také pravděpodobnosti budoucího výzkumu dalších částí halštatského sídelního areálu na lokalitě Vrábí. Využití tohoto kódování by tedy mohlo usnadnit následné zpracování veškeré keramiky jako komplexního souboru.

K analýze keramického souboru neslo z celkem 2171 zlomků z 15 objektů datovaných do období Ha D-LT A pouhých 122 (6 %) znaky potřebné k analýze (patrný tvar nádoby, úprava povrchu, výzdoba). O výsledcích analýzy vypovídají následující tabulky (tab. 2–5).

	Zlomky vhodné k analýze	Okraje	Zdobené zlomky	Tuhové zlomky	Zlomky s tuhovaným povrchem	Drsněné zlomky	Jemná keramika	Hrubá keramika	Celkem
Počet kusů	122	95	37	11	10	1	666	1502	2171
%	6	4,5	1,7	0,5	0,5	0,05	31	69	100

Tab. 2. Vlastnosti keramického souboru

obj. 1	56
obj. 2	131
obj. 4	108
obj. 7	2
obj. 10	8
obj. 11	217
obj. 12	212
obj. 14	98
obj. 30	178
obj. 36	16
obj. 42	511
obj. 45	261
obj. 83	41
obj. 84	190
obj. 85	142

Tab. 3. Brandýs nad Labem-Vrábí.
Počet zlomků keramiky v objektech
(celkem 2171 ks)

Hrnce a soudky	32
Amfory a lahve	8
Mísy	52
Koflíky	2
Teriny	2
Pohárky	3
Cedníky	1

Tab. 4. Brandýs nad Labem-Vrábí. Typy
nádob z objektů stupňů Ha D–LT A

Rytá	13 %
Jemná vtlačovaná	5 %
Kombinace ryté a vtlačované	3 %
Hrubá vtlačovaná	17 %
Kolkovaná	8 %
Provedená tuhou	3 %
Vleštovaná	3 %
Plastická	48 %

Tab. 5. Brandýs nad Labem-Vrábí.
Typy a zastoupení výzdoby

Vzhledem k tomu, že keramických zlomků vhodných k datování je poměrně málo, není možné vytvořit pro tuto lokalitu jemnou a podrobnou chronologii. Přesto však v keramickém materiálu můžeme na základě zjištěných dat rozlišit dva horizonty: pozdně halštatský horizont (Ha D2/3), srovnatelný s prvním horizontem sídliště v Jenštejně (*Dreslerová 1995b*, 72), fázi I (ve Vrábí nelze rozlišit stupně a nebo b) sídliště v Radovesicích (*Waldhauser 1993*, 205–206) a druhým horizontem sídliště na Podhoří (*Fridrichová 1974*, 42–43). Časně laténský horizont (LT A) pak odpovídá druhému horizontu z Jenštejna, fázi II (opět nelze rozlišit stupně a či b) z Radovesic a třetímu horizontu na Podhoří. Pozdně halštatský horizont (Ha D2/3) je absolutně datován mezi léta 540–480 př. Kr. a časně laténský horizont (LT A) mezi 480–400 př. Kr. (*Venclová ed. 2008*, tab.1).

Vlastnosti keramického souboru z Vrábí byly porovnány se souborem z polykulturní lokality Soběsuky v severozápadních Čechách (*Holodňák – Rulř – Salač 2000*) a také se standardním souborem laténské keramiky, jehož charakteristiku vytvořil v roce 1998 V. Salač na základě poznatků z 21 sídlišť z období LT B–D1 v severozápadních Čechách (*Salač 1998*). Toto srovnání mělo pomoci vysvětlit některé nesrovnalosti v souboru z Vrábí, jako například nízké procento určitelných zlomků vzhledem k celkovému počtu zlomků. To je možné vysvětlit tím, že v celkovém počtu 2171 zlomků keramiky z objektů ve Vrábí se pravděpodobně vyskytuje také keramika z jiných období, která byla zjištěna v objektech 14, 42 a 45. Tato intruzní keramika je však v rámci malých fragmentů neodlišitelná, je tedy započtena do halštatsko-laténské souboru. Zastoupení okrajů a zdobených zlomků se už však týká pouze keramiky halštatsko-laténské, proto tedy patrně došlo k procentuálnímu zkreslení.

Pro srovnání byla porovnávána také hustota keramických zlomků v objektech. Tato hustota vypočítává počet zlomků v jednom metru krychlovém výplně objektu. Její velikost určitým způsobem vypočítává o zacházení s keramikou vyřazenou z užívání a také o postdepozicičních procesech v konkrétním období a také části sídliště (*Holodňák – Rulř – Salač 2000*, 100). Srovnání ukázalo, že oproti hustotám zjištěným v Soběsukách se hodnoty velice liší, přestože ve srovnání se standardním souborem laténské keramiky ze severozápadních Čech jsou v normě. Je tedy potřeba vytvořit model standardního souboru také pro keramiku z období Ha D–LT A, aby bylo možno keramické soubory z tohoto období srovnávat a odhalovat tak možné nesrovnalosti.

Přesleny, závaží a další hliněné předměty

V objektech z období Ha D–LT A bylo nalezeno celkem osm přeslenů. Šest z nich pochází z polykulturních objektů 42 a 45. Protože však přesleny nenesou obecné charakteristické znaky, umožňující přesnou dataci, jsou do tohoto období zařazeny s otazníkem. V obj. 84 bylo nalezeno jehlancovité závaží. Z obj. 12 pochází drobná hliněná kulička. Jedná se patrně o hliněný korálek, které se v tomto období vyskytují, zřejmě jako napodobeniny skleněných či jantarových korálků (*Venclová ed. 2008*, 118).

Zajímavým nálezem je keramický předmět ve tvaru dutého komolého kužele z obj. 85. Jedná se o miniaturní nádobku, která mohla sloužit jako dětská hračka, napodobující skutečné nádoby.

Předměty z bronzu

Na lokalitě byly nalezeny pouze čtyři bronzové předměty, z toho dva se nedají blíže určit, protože se jedná pouze o fragmenty. První fragment z obj. 42 o délce 6 cm pochází pravděpodobně z jehlice a druhý

fragment o délce 4 cm z neznámého předmětu. Dalším nálezem je bronzový nezdobený náramek z obj. 12. Z obj. 42 pochází jehlice o délce 7 cm s labuťkovitě prohnutým krčkem. Jehlice patrně byla zdobena rýhami, protože ale předměty dosud neprošly konzervací, výzdoba je jen těžko rozpoznatelná. Analogie k této jehlici můžeme najít např. na halštatsko-laténském sídlišti v Radovesicích (*Waldhauser 1993, Abb. 48:16*).

Předměty ze železa

Železné předměty byly nalezeny pouze dva. Jeden amorfní zlomek železa (obj. 85) a jeden háček o délce 3,5 cm (obj. 45). Tento háček byl patrně součástí opaskové zápony, které se v pozdní době halštatské vyskytovaly v mnoha různých variantách, podobným háčkem byly například opatřeny opaskové zápony z Cítolib (*Venclová ed. 2008, obr. 76*).

Ve třech objektech (11, 12, 14) bylo nalezeno celkem 1 095 g strusky a zestruskovatělé mazanice, z toho 1 058 g se nacházelo v objektu 12. K jejich rozlišení by bylo ovšem třeba provést metalografickou analýzu. Takto pouze dokládají přítomnost otopného zařízení, ve kterém bylo dosahováno teplot vyšších než v normálním ohništi či domácí peci.

Předměty ze skla

Ze skleněných předmětů se dochovala pouze polovina žlutého korálku o průměru 2,5 cm s modrobílými očky. Jedná se o typ 519 podle N. Venclové, tedy korálek opakní žluté barvy se čtyřmi páry modrobílých oček. Tento typ korálků se poměrně často vyskytuje na sídlišti z doby pozdně halštatské až časné laténské. Stejně nálezy pocházejí například z Kolína, Prahy-Běchovic či z Radovesic (*Venclová 1990, 70–71*).

Mazanice

Mazanice se nacházela ve všech objektech kromě objektu 36, a to v celkové váze 54,6 kg. 38,4 kg (70 %) se však nacházelo v objektu 42, interpretovaném jako polozemnice s pecí. Právě v peci byla koncentrace mazanice největší. V ostatních objektech bylo rozložení mazanice rovnoměrné, většinou mezi jedním až dvěma kilogramy. Na fragmentech mazanice nebyly zachyceny žádné zřetelné otisky stavebních konstrukcí, textilních ani jiných materiálů.

Osteologický materiál

V halštatsko-laténských objektech bylo nalezeno celkem 626 zlomků kostí. Ve dvou případech se jednalo o části parůžků, nalezených v objektu 42. Většina kostí byla velice fragmentární, žádné nenesly stopy opracování. Vzhledem k tomu, že výzkum odkryl pouze malou část sídliště a některé objekty jsou polykulturní, neměla by osteologická analýza v tomto případě velký smysl, a je tedy lepší odložit ji na dobu, kdy budou prozkoumány okolní části sídliště.

Dále bylo nalezeno celkem osm lastur, a to v objektech 2, 4, 11, 12, 42, 45 a 83. Lastury nebyly provrtnané ani jinak upravené, jednalo se tedy patrně o nezpracovanou surovinu pro výrobu šperků nebo odpad po konzumaci živočichů uvnitř schránek.

Kámen

V halštatsko-laténských objektech (1, 2, 11, 12, 14, 30, 42, 45) bylo nalezeno 90 kusů kamenů o celkové hmotnosti téměř 25 kg. Kameny nenesly žádné stopy opracování ani jiné činnosti. V objektu 42 pak byl nalezen jeden zlomek štípané industrie, který se tam patrně dostal jako intruze z okolních eneolitických objektů.

KONTAKTY

Doklady místních či dálkových kontaktů ve Vrábí nalezeny nebyly, můžeme je však předpokládat. V dosahu asi hodiny pěší chůze od Vrábí (půlkruh cca 6 km na levém břehu Labe) se nacházelo devět sídlišť, ze kterých pocházejí nálezy ze stejného období a mohla tedy existovat současně. Jsou to Čelákovice, Dřevčice, Jenštejn, Podolanka, Popovice, Praha-Vinoř, Toušeň, Veleň a Záluží u Čelákovic (viz Archiv nálezových zpráv Archeologického ústavu AV ČR v Praze). V poněkud větší vzdálenosti se pak nacházelo mlado- až pozdněhalštatské hradiště Minice, vzdálené od Vrábí 24 km severozápadním směrem, a hradiště Závist, ležící 30 km jihozápadně. Obě mocenská centra mohla mít na sídliště ve Vrábí vliv, bohužel však pro tuto hypotézu chybí doklady.

ZÁVĚR

Záchranný archeologický výzkum polykulturní lokality v Brandýse n. L.-Vrábí potvrdil existenci sídliště z období Ha D–LT A, předpokládaného zde na základě sběrů z roku 1988. Jedná se o polykulturní lokalitu s objekty z eneolitu, časně až mladohalštatského období a pozdně halštatského až časně laténské období. Do období Ha D–LT A bylo datováno celkem 15 objektů, z nichž tři byly interpretovány jako polozemnice, jeden objekt jako pravděpodobně výrobní a sedm objektů jako zásobní a sídlištní jámy. Čtyři objekty se nepodařilo určit. Zbytek sídliště se skrývá pod stavebními parcelami, proto byly pro zpracování zvoleny takové postupy, které by při odkrytí dalších částí sídliště mohly usnadnit orientaci v již zpracovaném materiálu.

Lokalita Vrábí spadá do mikroregionu Vinořského potoka, který byl v minulých letech hojně zkoumán. Výsledky zde publikovaného záchranného archeologického výzkumu tak přinesly další střípek do rýsující se mozaiky tohoto po tisíciletí osídleného území.

PRAMENY A LITERATURA

- Demek, J. (ed.) 1987: Zeměpisný lexikon ČSR. Hory a nížiny. Praha.
- Dreslerová, D. 1995b: A late Hallstatt settlement in Bohemia. Excavation at Jenštejn, 1984. With a contribution on the animal bones by Mark Beech. Praha.
- Fridrichová, M. 1974: Halštatská sídliště v pražském území. Acta Musei Pragensis 74. Praha.
- Holodňák, P. – Rulf, J. – Salač, V. 2000: Některé otázky keramických struktur na lokalitě Soběsuky. In: In memoriam Jan Rulf. Památky archeologické - Supplementum 13. Praha, 96–109.
- Kuna, M. 1998: Povrchové sběry v povodí Vinořského a Mratínského potoka. Katalog nálezů z let 1986–1990. In: Výzkumy v Čechách 1996–7. Praha, 291–338.
- Mikešová, V. 2010: Brandýs nad Labem-Vrábí, sídliště z pozdní doby halštatské a časné doby laténské. Nepublikovaná bakalářská práce. FF UK Praha.
- Salač, V. 1998: Standardní soubor laténské sídlištní keramiky, Archeologické rozhledy 50, 43–72.
- Smolíková, L. 1982: Pedologie I. Praha.
- Stránská, P. 2010: Brandýs n. L. – antropologický posudek. Archiv nálezových zpráv Archeologického ústavu AV ČR v Praze, čj. 1129/10.
- Venclová, N. (ed.) 2008: Archeologie pravěkých Čech 6. Doba halštatská. Praha.
- Venclová, N. 1990: Prehistoric glass in Bohemia. Praha.
- Waldhauser, J. et al. 1993: Die hallstatt- und latènezeitliche Siedlung mit Gräberfeld bei Radovesice in Böhmen. Praha.

DIE SIEDLUNG AUS DER SPÄTHALLSTATT- UND FRÜHLATÈNEZEIT IN BRANDÝS NAD LABEM-VRÁBÍ

Der Beitrag ist den Funden, die im Verlaufe der archäologischen Notgrabung von einer polykulturellen Lokalität in Brandýs nad Labem-Vrábí aufgedeckt wurden, gewidmet. Die Untersuchung bestätigte die Existenz einer Siedlung aus dem Zeitabschnitt Ha D–LT A, die auf Grund der Oberflächensammlungen aus dem Jahre 1988 gewonnen wurden. Es handelt sich um eine polykulturelle Lokalität mit Funden aus dem Äneolithikum, der Früh- und Junghallstattzeit sowie der Späthallstatt- und Junglatènezeit. Aus dem Zeitabschnitt Ha D–LT A stammen insgesamt 15 Befunde, wobei drei von ihnen als Grubenhäuser interpretiert wurden. Ein Befund hatte offenbar eine Herstellungsfunktion und sieben Befunde dienten als Vorrats- und Siedlungsgruben. Vier Befunde wurden leider nicht interpretiert. Der Fundort Vrábí gehört zur Mikroregion des Baches Vinořský potok, die in den vorangehenden Jahren ausführlich untersucht wurde.

Abb. 1. Die Lage der Lokalität

Abb. 2. Der Umfang der Untersuchung – die Parzellen Nr. 1672/1 (rechts) und Nr. 1672/50 (links)

Abb. 3. Die Befunde 1, 2, 4, 10, 11, 36

Abb. 4. Die Befunde 12, 14, 42, 45, 85

Abb. 5. Die Befunde 30, 83, 84

Abb. 6. Die Keramik aus den Objekten 1, 2, 4, 7, 10, 12

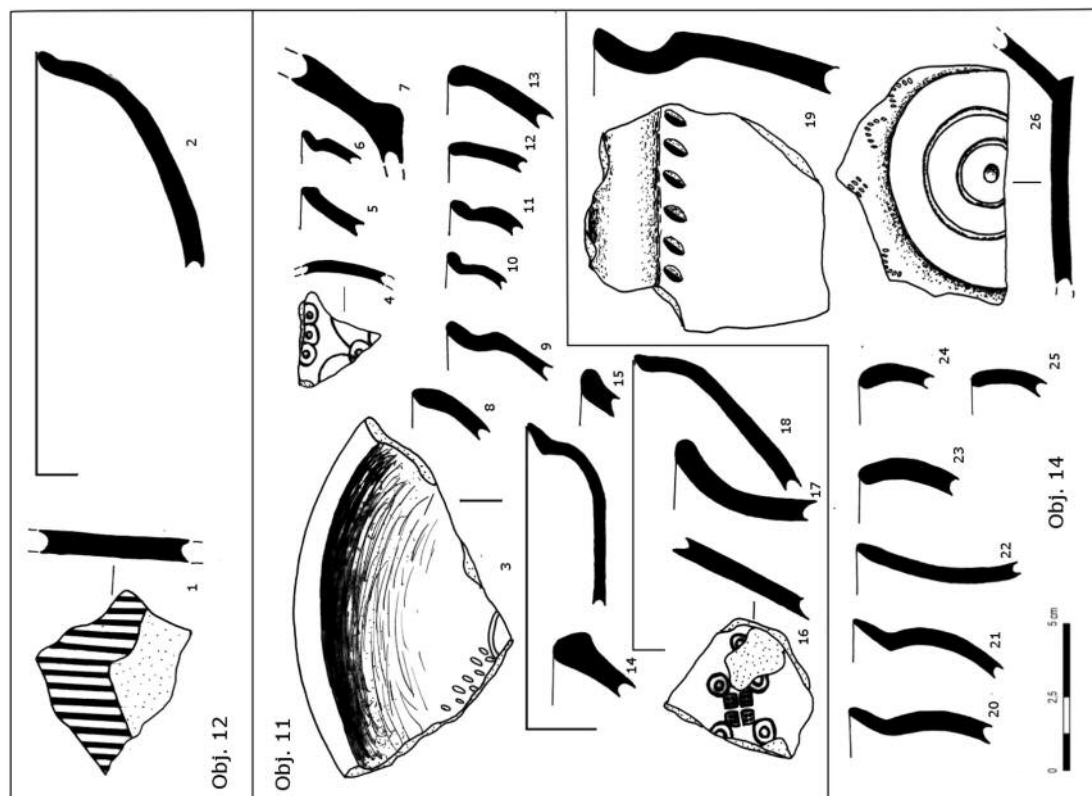
Abb. 7. Die Keramik aus den Objekten 11, 12, 14

Abb. 8. Die Keramik aus den Objekten 30, 36, 42

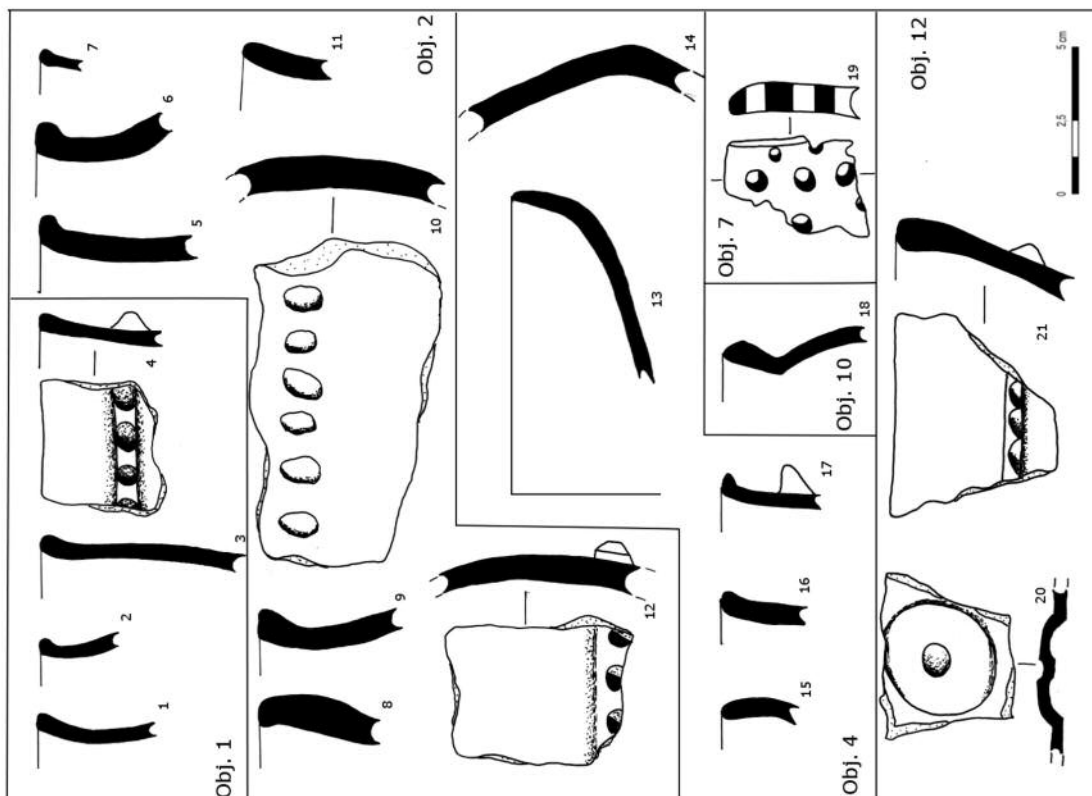
Abb. 9. Die Keramik aus den Objekten 42, 45, 83

Abb. 10. Die Keramik aus den Objekten 84, 85

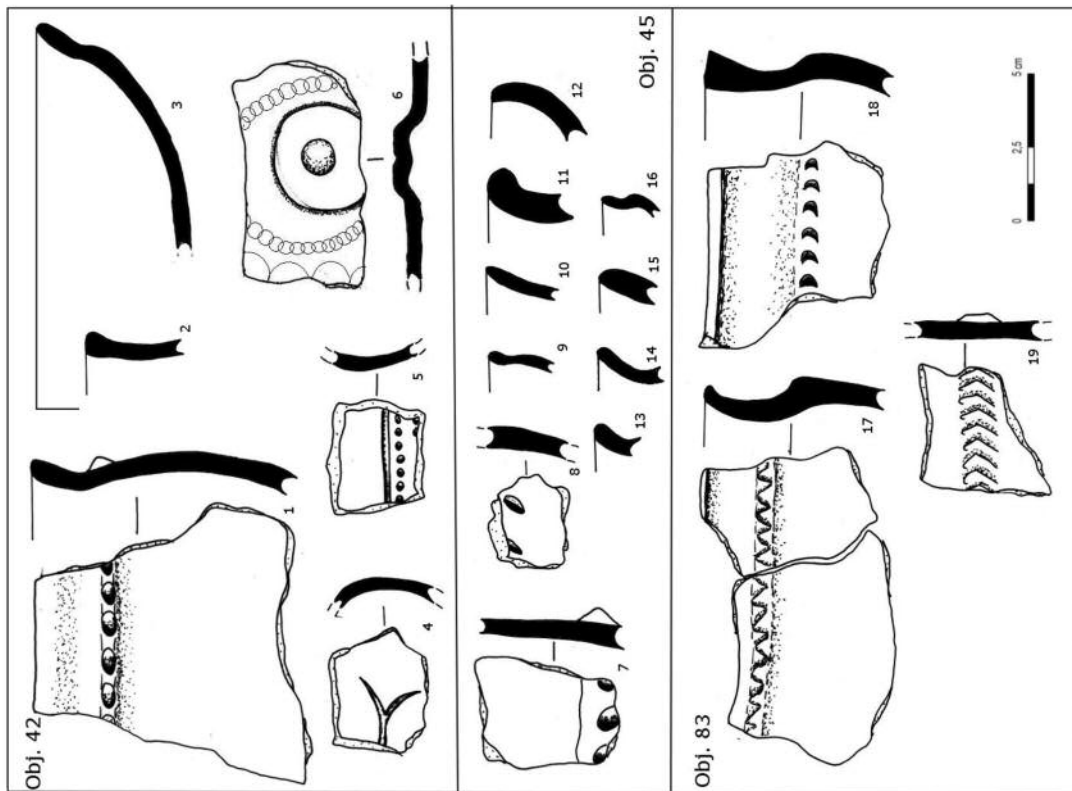
Abb. 11. Die Tongegenstände, das Glas. 1-8 die Spinnwirtel; 9 das Webgewicht; 10 die Augenperle; 11 die Perle aus Ton; 12 das Miniaturgefäß

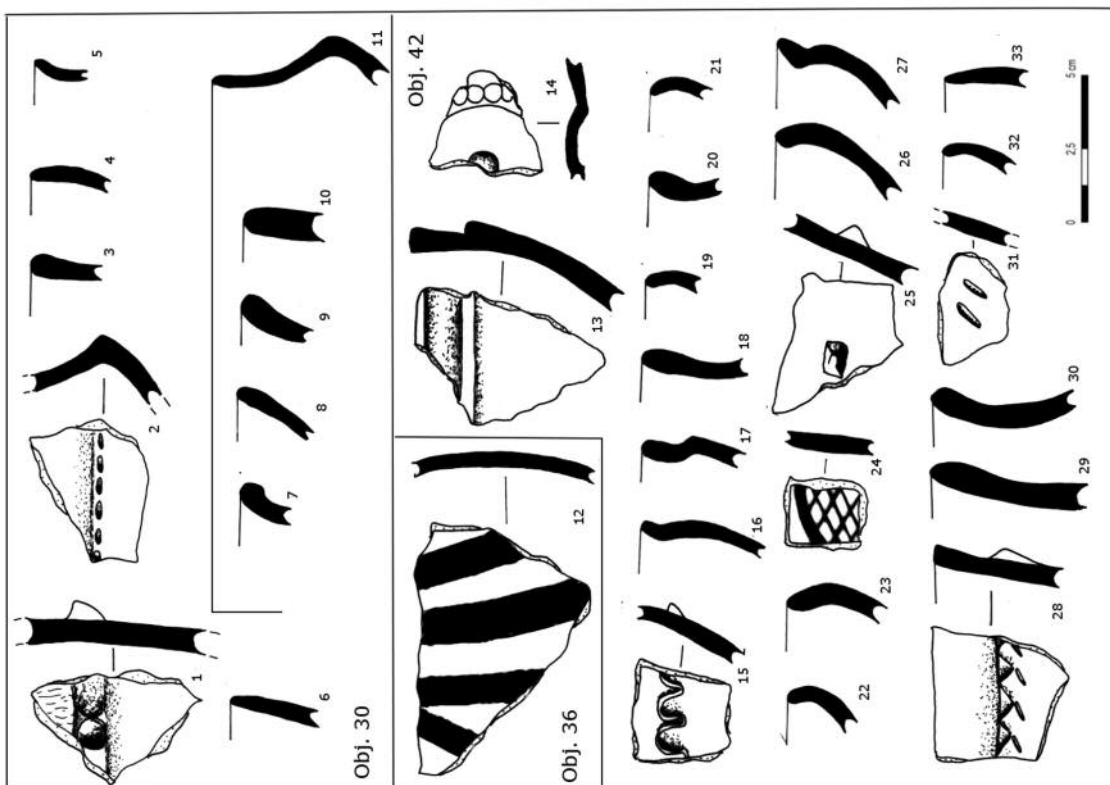
Obr. 7. Brandýs nad Labem-Vrábří. Keramika z objektů 11, 12, 14.
Kresba V. Mikešová

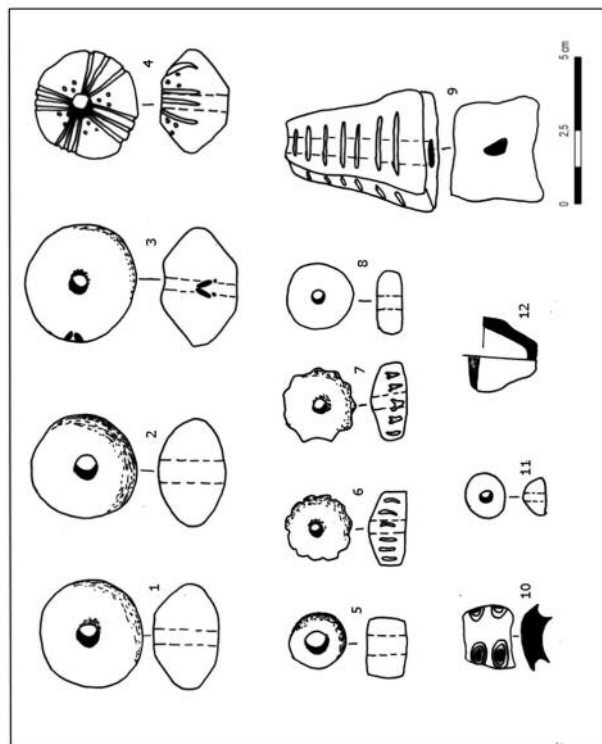
Obr. 6. Brandýs nad Labem-Vrábří. Keramika z objektů 1, 2, 4, 7, 10, 12.
Kresba V. Mikešová

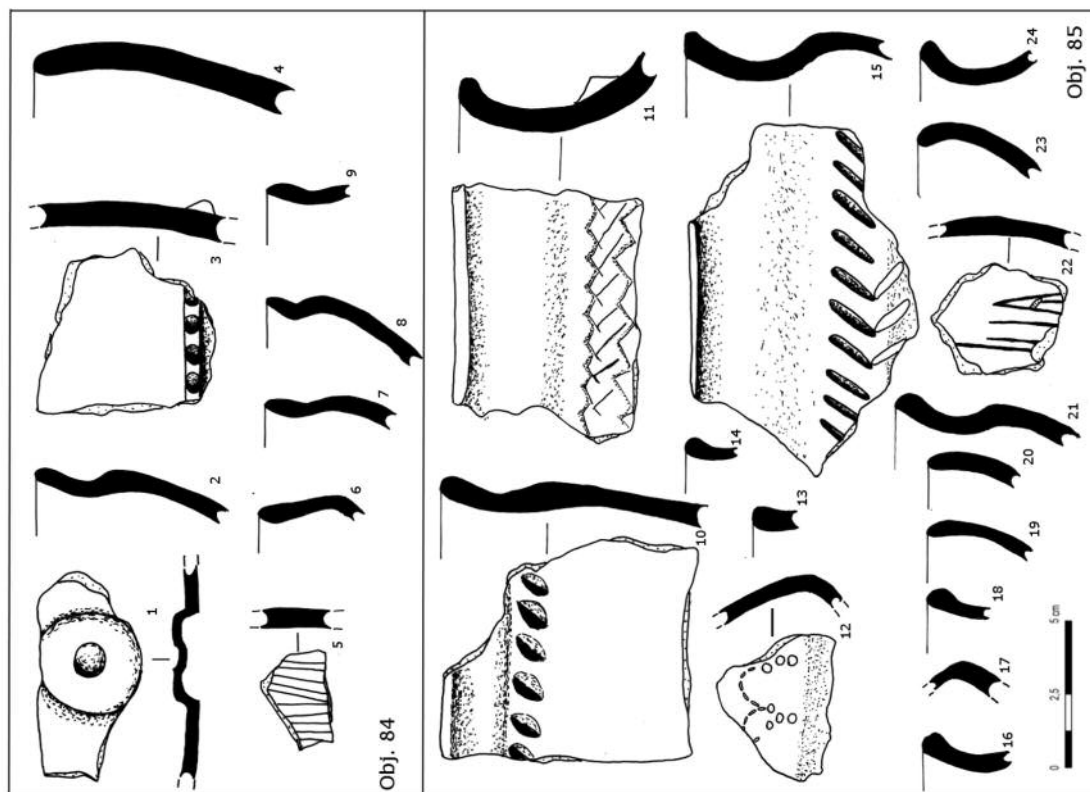
Obr. 9. Brandýs nad Labem-Vrábí. Keramika z objektů 42, 45, 83.
Kresba V. Mikešová

Obr. 8. Brandýs nad Labem-Vrábí. Keramika z objektů 30, 36, 42.
Kresba V. Mikešová

Obr. 11. Brandýs nad Labem-Vrábíl. Hliněné předměty, sklo.
1–8 přesleny; 9 tkalcovské závaží; 10 korálek s očky; 11 hliněný korálek;
12 miniaturní nádobka. Kresba V. Mikešová

Obr. 10. Brandýs nad Labem-Vrábíl. Keramika z objektů 84, 85.
Kresba V. Mikešová